

УДК 349.41

М. З. Романюк, старший викладачПрикарпатський юридичний інститут
Львівського державного університету внутрішніх справ.
вул. Національної Гвардії, 3, м. Івано-Франківськ, 76005, Україна

ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

В статті досліджуються особливості правового забезпечення охорони земель оборони України. Автором наголошується на необхідності законодавчого закріплення та реалізації окремих заходів по охороні цих земель.

Ключові слова: охорона земель, землі оборони, охорона земель оборони, заходи по охороні земель оборони.

Специфіка військової діяльності зумовлює постійний вплив на стан навколишнього природного середовища. З метою забезпечення обороноздатності держави військові формування використовують природні ресурси (землі, води, ліси), завдаючи при цьому їм значної шкоди.

Разом з тим ситуація в Україні ускладнюється ще й іншими факторами. З одного боку, ключовою проблемою в цій сфері є наявність низки особливих військових об'єктів, що залишились на території нашої держави після розпаду Радянського Союзу: могильників радіоактивних і токсичних відходів (чотири з яких знаходяться на балансі Збройних Сил України), шахтних пускових установок, колишніх складів паливно-мастильних матеріалів та компонентів ракетного пального, військових полігонів, складів озброєння, звільнених арсеналів, баз, військових містечок тощо [1, 37]. З іншого — неабиякою проблемою в цій сфері є недостатнє фінансування заходів по очищенню цих територій від небезпечних речовин та боєприпасів. Разом з тим слід погодитися з думкою В. О. Кудінова про те, що «негативно на охорону земель впливає також невідповідність і неоднозначність закріплених нормативно-правовими актами заходів у цій сфері» [2, 105].

Основний негативний вплив військової діяльності, спрямований на землі, що надані військовим частинам, установам, військово-навчальним закладам, підприємствам та організаціям Збройних Сил України, іншим законно утвореним військовим формуванням, для розміщення та постійної діяльності, тобто на землі оборони України.

За наявності складної екологічної ситуації, що виникає внаслідок військової діяльності, постає необхідність обґрунтування та здійснення системи заходів щодо охорони довкілля загалом та земель оборони зокрема. Невід'ємною складовою цієї системи, на нашу думку, є правове забезпечення охорони земель оборони.

Окремих проблем правового забезпечення охорони земель оборони у своїх працях торкалися Г. О. Аксеньюк, В. І. Андрейцев, О. А. Вівчаренко, Ю. О. Вовк, О. А. Забелишенський, Т. Г. Ковальчук, В. Л. Мунтян, Н. І. Титова, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та ін. Однак ці дослідження здебільшого носять загальний характер, оскільки стосуються охорони земель усіх категорій та видів.

Метою даного дослідження є аналіз правового забезпечення заходів щодо охорони земель оборони України. Виявлення недоліків правового регулювання в цій сфері та внесення пропозицій щодо їх усунення.

Відповідно до ст. 162 ЗК України та ст. 1 Закону України «Про охорону земель», охорона земель є системою правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання

ними матеріалами з-під боєприпасів, маскувальним матеріалом, комунально-побутовими відходами, детергентами, пестицидами тощо» [12].

Вирішення цієї проблеми вбачається у законодавчому закріпленні обов'язку для військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших законно утворених військових формувань, очищувати землі військових полігонів від предметів та речовин, що залишилися внаслідок проведення навчань.

Окрему увагу слід приділити питанням правового забезпечення охорони земель оборони при ліквідації військових об'єктів, передачі цих земель іншим господарюючим суб'єктам, зміні їх цільового призначення тощо.

Практично у всіх регіонах нашої держави зі зменшенням чисельності Збройних Сил України, інших утворених відповідно до чинного законодавства військових формувань значна частина земель оборони не використовується за цільовим призначенням. Проте використовувати земельні ділянки для інших потреб є практично неможливим, адже переважна більшість з них характеризуються наявністю боєприпасів, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людей. Це, перш за все, також стосується земель військових полігонів.

Зважаючи на чисельні площі таких земель, очевидно, що процес їх повного розмінування та очищення потребує великих матеріальних затрат. Схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року Програма реабілітації територій, забруднених унаслідок військової діяльності, на 2002–2015 роки [15] та реалізація заходів, розроблених на її основі, гальмується відсутністю належного фінансування з державного бюджету. За інформацією відділу екологічної безпеки Міноборони, фінансування Програми реабілітації припинилося вже в 2004 році [1, с. 38].

Такі забруднені та пошкоджені землі, на наш погляд, терміново потребують очищення та рекультивациі. В цьому контексті доцільним видається законодавчо закріпити норму, відповідно до якої ліквідація військового об'єкта можлива виключно після повного очищення земель від забруднення внаслідок військової діяльності та проведення рекультивациі цих земель. Обов'язок організації проведення таких заходів необхідно покласти безпосередньо на землекористувачів.

Отже, на сучасному етапі в нашій державі можна констатувати відсутність належного правового забезпечення охорони земель оборони. Існуючі норми, що регламентують окремі відносини з приводу охорони довкілля в процесі військової діяльності, не вирішують завдань по забезпеченню охорони земель оборони.

Заходи по охороні цього виду земель, на нашу думку, можна поділити на ті, що здійснюються при виборі земельної ділянки для оборонних потреб, при спорудженні та реконструкції військових об'єктів, заходи при експлуатації земель оборони в процесі постійної діяльності військових формувань, та заходи, що здійснюються при ліквідації військових об'єктів і передачі земель оборони для інших потреб. На даний час необхідним є розробка та законодавче закріплення правових норм, які б забезпечили виконання кожної з цих груп заходів. Доцільним в цьому контексті є прийняття нового закону «Про правовий режим земель оборони і безпеки», а норми, що регламентують охорону цих земель, варто виділити в ньому окремим розділом.

Література

1. Книш Володимир. Учасників багато, а «віз тягне» лише Міноборони // Камуфляж, 2009. — № 7. — С. 36–39.
2. Кудінов В. Правове регулювання охорони земель: стан та перспективи / В. О. Кудінов // Підприємництво, господарство і право, 2009. — № 11. — С. 104–107.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3–4. — Ст. 27.

4. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 39. — Ст. 349.
5. Фролов М. О. Охорона земель як еколого-правовий імператив земельного законодавства / Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис № 3: Наукове вид-во МРУП, 2002. — С. 73–79.
6. Ерофеев Б. В. Земельное право России: Учеб. /Отв. ред. Н. И. Краснов. — 9-е изд., перераб., — М.: Юрайт-Издат, 2004. — 656 с.
7. Про використання земель оборони. Закон України від 27.11.2003 // Відомості Верховної Ради України, 2004. — № 14. — С. 209.
8. Лебелєва Т. М. Правовий режим земель автомобільного транспорту та дорожнього господарства: проблеми та шляхи вирішення: Монографія / Під ред. проф. М. В. Шульги. — Харків: Видавництво «ФІНН», 2009. — 192 с.
9. Про екологічну експертизу: Закон України від 09 грудня 1995 № 45/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 8. — Ст. 54.
10. Про затвердження Положення про військове (корабельне) господарство Збройних Сил України: Наказ Міністерства оборони України від 16.07.1997 // Офіційний вісник України. — 1997. — № 52. — Ст. 202.
11. А. І. Лисенко, І. В. Чеканова. Підходи щодо оцінки техногенного навантаження на екосистеми військових полігонів Збройних Сил України / [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.pbv.gov.ua/portal/soc_gum/Znrcvds/2009_1/9.pdf
12. Моложанова О. Г., Чеканова І. В., Мазор І. Г., Ковалевський В. В. Еколого-гігієнічна оцінка територій військових полігонів // Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України на рубежі століть: Збірка тез доповідей науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті О. М. Марзеєва. Вип. 2. — К.: 1999 / [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.health.gov.ua/Publ/conf.nsf/09e0043b46a8b8e7c2256d8e006e5352/0d2f61e22acf5079c12567580047171c?OpenDocument>
13. О полигонах Вооруженных Сил Российской Федерации: Приказ Министра обороны Российской Федерации от 27 сентября 1996 г. № 353 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://voenprav.ru/doc-2319-1.htm>
14. Об утверждении Федеральных авиационных правил по организации полигонной службы в государственной авиации: Приказ Минобороны РФ от 25 октября 2001 г. № 431 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://voenprav.ru/doc-892-1.htm>
15. Про Програму реабілітації територій, забруднених унаслідок військової діяльності, на 2002–2015 роки // Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 № 916 // Офіційний вісник України від 17.08.2001–2001 р. — № 31. — Ст. 1413.

